

Handläggare
Caroline Jevring
Telefon: 08-508 200 14

Till
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd
2021-04-22

Fler barn i förskolan – för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67)

Svar på remiss från kommunstyrelsen, dnr KS 2021/201

Förslag till beslut

Nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen, Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska.

Anders Carstorp
Stadsdelsdirektör

Christina Agewall
T.f. avdelningschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har skickat Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska - (Statens offentliga utredningar) på remiss till stadsdelsnämnden. I utredningens betänkande finns förslag som syftar till att öka deltagandet i förskolan och stärka arbetet med barnens språkutveckling i svenska. Förslag finns även om att kommunen ska bedriva uppsökande verksamhet och erbjuda vårdnadshavare plats i förskola för sitt barn, utan att denne har ansökt om plats. Förskolan föreslås bli obligatorisk från det år barnet fyller fem år. Förslag finns också om att införa karriärsteg för förskollärare, införa en enhetlig utbildning för barnskötare och tydliggöra yrkesrollen som barnskötare i skollagen.

Förvaltningen ställer sig positiv till att Skolverket får i uppdrag att ta fram allmänna råd för några av förslagen i utredningen. Förvaltningen ser vidare att förslaget kan förtydligas gällande vilka barn som ska erbjudas plats i förskola, utan att förälder har ansökt. När det gäller obligatorisk förskola, ser förvaltningen att det kommer innebära ökad administration för kommunerna samt ett mottagande av femåringar varje hösttermin. Konsekvenser för barn bör analyseras på en mer detaljerad nivå än vad som nu redovisas i utredningen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har skickat Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska - (Statens offentliga utredningar) på remiss till stadsdelsnämnden.

I utredningens betänkande finns förslag som syftar till att öka deltagandet i förskolan för barn i tre till fem års ålder och stärka förskolans arbete med barnens språkutveckling i svenska, bland annat när det gäller nyanlända barn, barn med annat modersmål än svenska och barn med socioekonomiskt svag bakgrund.

Utredningen har haft i uppdrag att:

- Utredda orsakerna till att vissa grupper av barn i lägre grad deltar i förskolans verksamhet
- Föreslå åtgärder som kan öka deltagandet
- Undersöka hur nyanlända barn ska ha rätt till en obligatorisk språkförskola från tre år.
- Utredda och vid behov föreslå åtgärder för att öka tillgången på legitimerade förskollärare och utbildade barnskötare
- Kartlägga kompetensutveckling som erbjuds personal i förskolan när det gäller barns språkutveckling.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Avdelning förskola i samråd med Avdelning för social omsorg, barn och unga.

Ärendet

Ökat deltagande i förskolan

Utredningen menar att det finns många anledningar till att vårdnadshavare inte har sina barn i förskola. Vidare anser utredningen att det finns behov av insatser för att öka deltagandet i förskolan, inte minst bland nyanlända barn och andra barn med behov av bättre språkutveckling i svenska. Utredningen betonar det forskningsstöd som visar att förskolan har positiva effekter för barns utveckling.

Deltagandet i förskolan varierar mellan grupper och är lägre bland barn till föräldrar som har låg utbildning eller saknar förvärvsarbete, liksom bland utrikes födda barn och barn med utländsk bakgrund. Utredningens förslag när det gäller ett ökat deltagande innebär sammanfattningsvis:

Uppsökande verksamhet

Utredningen föreslår att kommunerna ska vara skyldiga att bedriva uppsökande verksamhet för att öka deltagandet i förskolan. Den uppsökande verksamheten ska innebära att hemkommunen

kontakta vårdnadshavare till barn som inte deltar i förskolan. Hemkommunen ska informera vårdnadshavarna om rätten till allmän förskola och om förskolans uppdrag och värdegrund. Information bör också ges om rätten att välja förskola.

Den uppsökande verksamheten föreslås omfatta vårdnadshavare med barn som inte är inskrivna i eller står i kö till förskola och har rätt till allmän förskola. Informationen föreslås även riktas till vårdnadshavare vars barn är inskrivna i pedagogisk omsorg. Den uppsökande verksamheten föreslås endast gälla barn som har fått uppehållstillstånd i Sverige.

Utredningen föreslår vidare att Skolverket får i uppdrag att ta fram stödmaterial eller allmänna råd om uppsökande verksamhet, för att den ska hålla en hög och likvärdig kvalitet i hela landet.

Kartlägga deltagande i förskolan

För att kunna rikta information och utforma insatser som effektivt når de vårdnadshavare som inte har skrivit in sina barn i förskolan föreslår utredningen att kommunen ska kartlägga vilka barn som inte går i förskola och vilka som är inskrivna i pedagogisk omsorg.

Stödmaterial om frånvarohantering

Utredningen föreslår att Skolverket ska få i uppdrag att ta fram stödmaterial eller allmänna råd om hur kontroll och uppföljning av barns frånvaro kan hanteras, i syfte att främja en hög närvaro i förskolan. Detta utifrån att vissa barn som är inskrivna inte deltar i verksamheten alls, eller deltar mycket sporadiskt.

Direktinskrivning i förskolan

Utredningen föreslår att det blir obligatoriskt för kommunerna att erbjuda förskola till barn som har behov av förskola, för att få en bättre språkutveckling i svenska, genom så kallad *direktinskrivning*. Direktinskrivning skulle innebära att kommunerna erbjuder plats vid en förskola inför höstterminen det kalenderår då barnet fyller tre, utan att vårdnadshavare har ansökt om plats. Det framgår vidare att inskrivning ska göras till en till en lämplig förskola utifrån närhet till hemmet och utifrån att förskolan har en lämplig personalsammansättning (personalens utbildning och kunskaper i svenska och andraspråksutveckling).

Om vårdnadshavare tackar nej ska kommunen fortsätta direktinskriva genom att skicka ut erbjudande igen från det år då barnet fyller fyra. Vårdnadshavare ska också kunna ange önskemål om att skriva in barnet på annan förskola. De barn som föreslås direktinskrivas är barn som inte är inskrivna i förskolan och som tillhör någon av följande kategorier:

- Nyanlända barn (utredningen har även tagit fram ett förslag till definition av nyanlända barn)
- Barn med annat modersmål än svenska
- Barn som av annan anledning har behov av förskola för att få en bättre språkutveckling i svenska.
- Barn som deltar i pedagogisk omsorg och som tillhör målgruppen.

Obligatorisk förskola från fem års ålder

Utredningen föreslår att skolplikten tidigareläggs och börjar gälla från höstterminen, det år barnet fyller fem år. Förslaget om en obligatorisk förskola innebär:

- Enskild huvudman som bedriver förskola ska även få anordna obligatorisk förskola utan förnyad ansökan.
- Den obligatoriska förskolan ska ha samma syfte, uppdrag och innehåll som den frivilliga förskolan
- Den obligatoriska delen ska omfatta 525 timmar under ett läsår och läsåret ska bestå av en hösttermin och en vårtermin.
- Verksamheten ska omfatta 190 dagar och sex timmar per dag.
- Den obligatoriska delen ska vara avgiftsfri – för resterande del kommer huvudmannen som tidigare kunna ta ut avgifter.
- Skolplikten ska fullgöras vid en förskola – vilket innebär att den obligatoriska delen inte ska kunna ersättas av pedagogisk omsorg.
- Barnets hemkommun ansvarar för att utbildning i förskola kommer till stånd för alla barn i kommunen som ska gå i den obligatoriska förskolan från fem år.

Fler förskollärare och barnskötare med bättre kompetens om barns språkutveckling i svenska

Utredningens förslag när det gäller att öka tillgången på legitimerade förskollärare och utbildade barnskötare samt insatser för kompetensutveckling innebär sammanfattningsvis följande:

Inrätta karriärsteg för förskollärare

Utredningen föreslår att det ska inrättas karriärsteg för förskollärare vid förskolor med särskilt svåra förutsättningar med beaktande av barnens socioekonomiska bakgrund. Huvudmännen för dessa förskolor ska sträva efter att inrätta tjänster som förste förskollärare. Reformen ska finansieras med statsbidrag. Statsbidraget ska lämnas med belopp som innebär att den som blir förste förskollärare får en löneökning på 10 000 kronor per månad.

Inför en enhetlig utbildning till barnskötare

Utredningen föreslår att det införs ett enhetligt innehåll för utbildning till barnskötare som ska gälla inom såväl gymnasieskolans barn- och fritidsprogram som motsvarande utbildningar inom kommunal vuxenutbildning.

En översyn av barnskötarutbildningarnas omfattning, innehåll och kvalitet föreslås också. Detta för att anpassa utbildningarna till de kunskaper som behövs i barnskötaryrket i dag till exempel när det gäller barns språkutveckling och andraspråksutveckling i svenska.

Allmänna råd om språkkunskaper

Utredningen föreslår att Skolverket bör få i uppdrag att ta fram allmänna råd om vilka grundläggande krav som bör ställas på personal som arbetar i förskolan, till exempel när det gäller språkkunskaper i svenska.

De centrala personalkategorierna inom förskolan ska framgå i skollagen

För att betona att de som arbetar i förskolan och ansvarar för eller medverkar i undervisningen bör vara förskollärare eller barnskötare föreslår utredningen att skollagen förtydligas. Med barnskötare ska i lagen avses den som har genomgått utbildning i gymnasieskolan för arbete med barn eller annan motsvarande utbildning.

Vidare föreslås att det vid tillsyn ska uppmärksammas att huvudmännen uppfyller kraven i skollagen när det gäller personal vid förskolor.

För att stärka kompetensutveckling i barns språkutveckling i svenska anser utredningen att examensbeskrivningen för förskolläraryrket bör ändras så att det i examensmålen anges att studenten ska visa fördjupad kunskap om barns andraspråksutveckling.

Utredningen föreslår också att Skolverket ska få i uppdrag att förlänga Läslyftet i förskolan och rikta statsbidraget till förskolor som har särskilt svåra förutsättningar med beaktande av barnens socioekonomiska bakgrund.

Synpunkter och förslag

Uppsökande verksamhet

Stadsdelsförvaltningen har tillgång till uppgifter om vårdnadshavare till barn som har rätt till allmän förskola och som inte är inskrivna eller står i kö till förskola. Stadsdelsförvaltningen har också tillgång till uppgifter om vårdnadshavare till barn som är inskrivna i pedagogisk omsorg. Förvaltningen ser att en uppsökande

verksamhet kommer innebära en del ökad administration och ta resurser i anspråk.

Förvaltningen ställer sig positiv till att Skolverket föreslås få i uppdrag att ta fram stödmaterial eller allmänna råd om uppsökande verksamhet. Råden bör grunda sig i metoder för uppsökande verksamhet, som visat sig ha effekt för en ökad inskrivning i förskolan.

Förvaltningen ser även att stödmaterial, för den uppsökande verksamheten, kan behöva tas fram för annan kommunal verksamhet med förebyggande uppdrag, och som inte innefattas av skollagen.

Uppföljning av barns frånvaro

Förvaltningen ser vidare positivt på att Skolverket tar fram stödmaterial eller allmänna råd om hur kontroll och uppföljning av barns frånvaro kan hanteras. Förskolan är idag inte obligatorisk, och det finns inte utarbetade rutiner för uppföljning av barns frånvaro inom förskolan.

Direktinskrivning

Förslaget om direktinskrivning i förskolan skulle innebära en ökad administration för kommunerna. I Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsområde finns idag 96 folkbokförda tre- och fyraåringar som inte är inskrivna i förskola eller pedagogisk omsorg (de barn som står i kö är inte medräknade i dessa siffror).

I förslaget om direktinskrivning anges att de barn som ska direktinskrivas är nyanlända barn, barn med annat modersmål än svenska, barn som av annan anledning har behov av förskola för att få en bättre språkutveckling samt barn som deltar i pedagogisk omsorg och tillhör målgruppen. Vidare anges att kommunen bör möta och få kännedom om kategorin *barn som av annan anledning har behov av förskola för att få en bättre språkutveckling* vid den uppsökande verksamheten.

Förvaltningen anser, att detta är något som bör förtydligas i ovan nämnda stödmaterial om uppsökande verksamhet. Att upptäcka barn som har behov av förskola för att få en bättre språkutveckling kan vara kopplad till funktion och kompetensen hos de som genomför den uppsökande verksamheten. Förvaltningen ser också att det riskerar att bli en bedömningsfråga som skiljer sig mellan kommuner. Det bör därför förtydligas vilken form av funktion eller kompetens som ska genomföra den uppsökande verksamheten samt vad som avses med barn som av annan anledning har behov av förskola för att få en bättre språkutveckling.

Även när det gäller barn som har annat modersmål än svenska ser förvaltningen svårigheter med att fånga upp och direktinskriva alla barn inom den kategorin. Kommunen har idag inte tillgång till uppgifter om folkbokförda barns modersmål.

När det gäller direktinskrivning till förskolan för barn som deltar i pedagogisk omsorg, ser förvaltningen ett behov av att väga in ett barnperspektiv innan beslut fattas kring det. Förslaget kan innebära att barn byter verksamhet och sammanhang när de är tre eller fyra år. I utredningens avsnitt om konsekvenser för barn (13.9) görs en sammantagen bedömning att förslaget till övervägande del har positiva konsekvenser för de barn som omfattas, eftersom förskolan har betydelse för barns utveckling och lärande. Förvaltningen anser att konsekvenser för barn och barnens bästa bör analyseras på en mer detaljerad nivå för de olika delarna av förslaget.

Förvaltningen ser även ett behov av förtydligande när det gäller vem som ansvarar för övergången mellan pedagogisk omsorg och förskola. Det kan till exempel finnas information om barn som behöver föras vidare till den verksamhet som tar emot.

Obligatorisk förskola från fem år

Även gällande förslaget om obligatorisk förskola från hösten det år barnet fyller fem år, ser förvaltningen ett behov av att väga in barnperspektivet. Av förslaget framgår att den obligatoriska delen ska genomföras i förskola och inte pedagogisk omsorg. Vad skulle det innebära för barn att flyttas från pedagogisk omsorg till förskola och komma in i ett nytt sammanhang, det sista året före förskoleklass? Förskolan behöver även få ökad kompetens om skolpliktsbevakning.

En obligatorisk förskola från fem år, innebär att kommunerna behöver vara förberedda för att ta emot ett antal femåringar varje hösttermin. Det handlar om barn som gått i pedagogisk omsorg och om barn som inte haft någon placering alls. I Enskede-Årsta-Vantör finns idag 43 barn som fyller fem år under 2021 och som inte är inskriven i förskola eller pedagogisk omsorg. Barn som går i pedagogisk omsorg skulle alltså tillkomma. Eftersom den obligatoriska förskolan föreslås innehålla en hösttermin och en vårtermin ser förvaltningen att det kan komma att innebära förändringar för förskolan, som idag inte planerar sin verksamhet utifrån terminer.

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning
Avdelning förskola

Slakthusplan 8 A
Box 81
121 22 Johanneshov
Växel 08-508 14 000
Fax
eav@stockholm.se
stockholm.se

Karriärsteg för förskollärare

I utredningens betänkande finns ett förslag om att införa ett statsbidrag som kommuner ska använda till löneökningar för förste förskollärare i socioekonomiskt svaga områden.

Förvaltningen anser att statsbidraget bör regleras på ett sådant sätt att det stämmer överens med förslagets syfte och är en löneökning under tidsperioden som förskolläraren, med uppdrag som förstelärare, är verksam inom en förskola som uppfyller statsbidragets kriterier.

Barnskötarutbildning

Förvaltningen ställer sig positiv till att det införs ett enhetligt innehåll för utbildning till barnskötare samt att en översyn av barnskötarutbildningen genomförs.

Förvaltningen ställer sig även positiv till förslaget att skrivningar i skollagen förtydligas, så att det framgår att det i undervisningen vid förskolor, utöver förskollärare, får finnas barnskötare och annan personal med utbildning eller erfarenhet som innebär att barnens utveckling och lärande främjas. Att yrkesrollen barnskötare förtydligas genom att avse den som har genomgått utbildning i gymnasieskolan för arbete med barn eller annan motsvarande utbildning, ser förvaltningen också som positivt. Idag är anställningen som barnskötare inte alltid kopplad till motsvarande utbildning.

Barnkonsekvensanalys

I betänkandet finns ett avsnitt om konsekvenser för barn (13.9). Här görs en sammantagen bedömning att förslaget till övervägande del har positiva konsekvenser för de barn som omfattas, eftersom förskolan har betydelse för barns utveckling och lärande och bidrar till bättre resultat i skolan.

Förvaltningen anser att konsekvenser för barn och barnets bästa bör analyseras på en mer detaljerad nivå för de olika delarna av förslaget. Särskilt bör det analyseras vad det innebär för barn att byta verksamhet från pedagogisk omsorg till förskola genom direktinskrivning och obligatorisk förskola.

Jämställdhetsanalys

I betänkandets avsnitt Konsekvenser för jämställdheten (13.10), poängteras att en betydande majoritet av de vårdnadshavare som stannar hemma med barn är kvinnor. Därför framhålls att förslaget om ökat deltagande i förskolan främst kommer påverka kvinnor. Kvinnor som är hemma med barn i ålder tre till femår, kommer kunna få tid till exempelvis studier eller förvärvsarbete, om barns deltagande i förskolan ökar. Därmed kan det bidra till kvinnors möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden och bidra till det jämställdhetspolitiska målet om ekonomisk jämställdhet. Förslaget om karriärtjänster och tillhörande löneökningar skulle bidra till samma mål, då en stor majoritet av förskollärare är kvinnor (97 procent). Utredningens förslag syftar också till att höja barnskötaryrkets status. Då även barnskötare är ett starkt

kvinnodominerat yrke skulle det innebära positiva konsekvenser för jämställdheten.

Förvaltningen instämmer i utredningens analys när det gäller konsekvenser för jämställdheten.

Bilagor

1. Följebrev: Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska.
2. Betänkande av Utredningen om fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i förskolan.
3. Statens offentliga utredningar SOU 2020:67.